

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

2019

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO**GO SWAYA TEKATLHALOGANYO**

- Ka lebaka la gore nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalošo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thaletšwe
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo
- Amogela mebolelwana

POTŠIŠO YA 1

1.1	1.1.1	Barutwana ba dikolo tša selete sa Rekgathile	(1)
	1.1.2	Metale wa gauta, silibera le bronse (TŠE PEDI fela.)	(2)
	1.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • Bakgathatema ba thoma lebelo ka boiketlo • Bakgathatema ba oketša lebelo ka morago ga go kitima dikilometara tše tharo 	(2)
	1.1.4	Mothopasefoka wa mathomo o hwetša R5 000 le metale wa gauta mola mothopasefoka wa bobedi a hwetša R3 000 le metale wa silibera.	(2)
	1.1.5	Balekwa ba tla fa diponelopele tša go fapana. Mohlala: <ul style="list-style-type: none"> • Batho ba ka gatana • Ba ka tliša kgatelelo ya maikutlo go bakgathatema • Ba ka tliša mafolofolo go bakgathatema (TŠE PEDI fela)	(2)
	1.1.6	<ul style="list-style-type: none"> • Ba thuša bao ba hlatšago • Ba thuša bao ba welego • Ba thuša bao ba gobetšego (TŠE PEDI fela)	(2)

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Go swaya kakaretšo:**

Ge go swaiwa go tla hlokomelwa dintlha tše bohlokwa mabapi le diteng go ya ka potšišo.

Kakaretšo e swanetše go swaiwa ka mokgwa wo o latelago:

• Kabo ya meputso:

- Meputso ye šupa (7) e abelwa dintlha tše šupa (7) (Moputso o 1 go ntlhakgolo ye nngwe le ye nngwe)
- Meputso ye meraro (3) e abelwa polelo
- Palomoka ya meputso: (10)

• Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a sa tsopola go tšwa temaneng:

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7

• Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- Ngwalollo ya dintlha tše 6–7: se abe moputso wa polelo
- Ngwalollo ya dintlha tše 1–5: aba moputso o 1 wa polelo

ELA HLOKO:**• Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse. Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego

Mohlala wa karabo:

Moetapele wa mmakgonthe o hlompšha le go ratwa ke batho. O na le lerato gomme bašomimmogo ba šoma ba thabile ka ge tswalano ya bona e kgahliša. O kgona go amogela mafokodi a batho ba bangwe ka ge le yena a na le ona. O kgala phošo e sego motho. O na le phegelelo ya go rarolla mathata go fihlela a a kgona. O amogela go fenywa bophelong. O na le maikarabelo mošomong wa gagwe. Bašomimmogo ka yena ba ekiša ditiro le dimelo tša gagwe ka ge e le mohlala wo mobotse go bona.

(DINTLHA TŠE ŠUPA fela)

	DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1	'Moetapele wa mmakgonthe o a hlomphega ebile o a ratega.'	A	Moetapele wa mmakgonthe o hlompšha le go ratwa ke batho.
2	'O na le lerato o dula a thabile le bašomimmogo ka yena ka gore o ba swere gabotse.'	B	O na le lerato gomme bašomimmogo ka yena ba šoma ba thabile ka ge tswalano ya bona e kgahliša.
3	'Boikokobetšo bo dira gore re amogele mafokodi le diphošo tša rena le tša batho ba bangwe.'	C	O kgona go amogela mafokodi a batho ba bangwe ka ge le yena a na le ona.
4	Moetapele wa boikokobetšo o kwešiša gore motho ge a phošetše go kgalwe tšhipa e sego mmolayi wa yona.	D	Go kgalwe phošo e sego motho.
5	'Boitshepo bo dira gore moetapele a kgone go dira dilo tše bothata le tše mpsha ka phegelelo go fihlela a atlega.'	E	O na le boitshepo bja go rarolla mathata go fihlela a a kgona.
6	'O amogela maitemogelo a mafa le go fenywa bophelong.'	F	O amogela go fenywa bophelong.
7	'Motho yo a se nago maikarabelo e ka se be moetapele.'	G	O na le maikarabelo mošomong wa gagwe.
8	'Moetapele wa mmakgonthe ke mohlala go bohle gomme ga a laele fela, o šoma gotee le bašomimmogo ka yena.'	H	Bašomimmogo ka yena ba ekiša ditiro le semelo sa gagwe ka ge e le mohlala wo mobotse go bona.

(DINTLHA TŠE ŠUPA fela)

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu
 - Dikarabong tša lefoko le le phethagetšego, mopeleto wo o phošagetšego o tlo lahlegelwa ke meputso ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona
 - Ge go lekwa kopafatšo, karabo e swanetše go bontšhwa ka nepagalo
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka botlalo mafoko go ya ka taelo
- Mabapi le dipotšišokopana tša go fapafapana tša go kgethwa, amogela BOBEDI tlhaka ya go nyalelana le karabo ya go nepagala LE/GOBA karabo ya go nepagala ya go ngwalwa ka botlalo

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 B/mphaka wo bogale (1)
- 3.2 Karabo ya maleba e tla amogelwa.
Mohlala:
Baapei/Batho bao ba šomago maselageng (1)
- 3.3
 - Fonte ye kgolo e goga šedi ya bareki/E tšweletša molaetša wa papatšo
 - Fonte ye nnyane e thekga molaetša wo o tšweletšwago ke fonte ye kgolo
 (2)
- 3.4
 - E tliša kwano gare ga leruo (mphaka) le lerui (WMF)
 - E laetša gore mphaka wo o dirilwe ke ba khamphani ya WMF
 (2)
- 3.5
 - O sega kherote wa fetetša le lepolanka ka ntle le maikemišetšo
 - Polelo ya gore o šomišwa le go sega marapo selageng e laetša gore o bogalegale
 (2)
- 3.6 Ee,
 - O foraforetša bareki ka go tšweletša molaetša wa gore ge ba rekile mphaka wa WMF ba ka se sa reka gape
 - Mmapatši o gokagoketša bareki ka gore mphaka wa WMF ke wa mmakgonthe, ga go na wo o swanago le wona
 (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 B/Maloko a lekgotlataolo la moepo (1)
- 4.2 E emela banna/go laetša tlhompho. (1)
- 4.3 Tekatekano ya bong mešomong e hlaloša gore banna le basadi ba a lekana mafelong a mošomo mola polelo ya Phaahla e laetša gore banna ba feta basadi ka palo, ka maatla a taolo, bohlale le bogolo. (2)
- 4.4
- Tharing - Go hlatha lefelo la tiragalo
 - Bogaleng - Go hlatha fao thipa e swarwago gona
- (2)
- 4.5
- Basadi ba nyatšwa ka go bitšwa basatšana
 - Phaahla o tšweletša ntlha ya gore basadi ba ka se be baetapele ka gore o a ba nyatša
- (2)
- 4.6 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa.
Mohlala:
Maikutlo a manyami/pefelo/lethabo
Ke nyamišwa ke gore basadi ba a nyatšwa
Ke thabišwa ke gore basadi e ka se be baetapele (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Diketše/phirimile/le wetše (1)
- 5.2 Thelebišene/Setupung (1)
- 5.3 Tše ka moka di bonwa ke nna. (1)
- 5.4 Go hlaola leina (letšatši). (1)
- 5.5
- Hlogo ke i-
 - Hlogo ye e laetša gore tiro ya go gohla e direga godimo ga sediri
- (2)
- 5.6
- 5.6.1 Mpanapalega: Go khora go fetišiša. (1)
- 5.6.2 Re sa ponye le go ponya: Go lebelela ka šedi/ Go tsepelela (1)
- 5.7 Lefoko la maleba le tla amogelwa.
Mohlala:
Noka ya Lepelle e tletše meetse ebile e a falala.
Mma o bolawa ke noka. (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70